

สายป่าน บุริวรรณชนะ. **ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย.** (๒๕๔๘).

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รองศาสตราจารย์สุกัญญา สุจนายา

วัตถุประสงค์: ๑. รวบรวมและจำแนกแบบเรื่อง (TALE TYPE) ของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย

๒. วิเคราะห์ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นดังกล่าว

สมมติฐาน: ตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทยมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งลักษณะเด่นของแบบเรื่อง อนุภาค และความคิดที่ปรากฏในตำนานประจำถิ่น ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลาง

บทคัดย่อ: วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและจำแนกแบบเรื่อง (TALE TYPE) ของตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลางของไทย รวมถึงวิเคราะห์ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นดังกล่าว โดยมีขอบเขตการวิจัยคือตำนานประจำถิ่นที่พบในจังหวัดภาคกลาง ๓๕ จังหวัด ทั้งจากข้อมูลเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่าแบบเรื่องตำนานประจำถิ่นมี ๑๒ แบบเรื่อง ได้แก่ แบบเรื่องมาทางน้ำซึ่งเป็นแบบเรื่องที่พบมากที่สุด กล่าวคือ พบถึง ๓๘ เรื่อง แบบเรื่องสามพี่น้อง พบ ๑๙ เรื่อง แบบเรื่องเทวดารักษา พบ ๑๔ เรื่อง แบบเรื่องผ่านทางพบเทพ พบ ๑๒ เรื่อง แบบเรื่องจระเข้เจ้า พบ ๑๒ เรื่อง แบบเรื่องตายในน้ำเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งท้องน้ำ พบ ๗ เรื่อง แบบเรื่องเหยียบน้ำทะเลจืด พบ ๔ เรื่อง แบบเรื่องผู้วิเศษประลองฤทธิ์ พบ ๔ เรื่อง แบบเรื่องผู้สยบสัตว์ร้าย พบ ๔ เรื่อง แบบเรื่องผู้วิเศษแปลงกายเป็นจระเข้ พบ ๓ เรื่อง แบบเรื่องตามองถ่าย และแบบเรื่องน้ำไม่ท่วมผู้มีบุญ ซึ่งเป็นแบบเรื่องที่พบน้อยที่สุด พบ ๒ เรื่อง นอกจากนั้นยังมีตำนานประจำถิ่นเรื่องเบ็ดเตล็ดอีก ๑๒ เรื่อง โดยตำนานแต่ละแบบเรื่องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับสายน้ำ ทั้งในด้านประวัติความเป็นมาและอิทธิฤทธิ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมีอนุภาคสำคัญเกี่ยวข้องกับน้ำ

ลักษณะเด่นของตำนานประจำถิ่นสัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์ ภูมินาม และสถานที่สำคัญในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน สภาพเศรษฐกิจ และการคมนาคม ซึ่งต้องอาศัยแม่น้ำและทะเลเป็นสำคัญ นอกจากนี้ตำนานประจำถิ่นยังสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์ หลายวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลาง